ANDREI CODRESCU. POEZIE ŞI EXIL
Andrei Codrescu. Poetry and Exile

Rodica GRIGORE, Associate Professor Ph.D.,
”Lucian Blaga” University of Sibiu

Abstract: Andrei Codrescu is a very important figure in any debate concerning the complex phenomenon of bilingual authors as well as that of literary exile. He was born in Romania and settled in the US in the 60s, is well-known as an American writer, but he cautiously maintained a close relationship with Romanian language. This is clear not only in his writings (he always preferred English language, using Romanian only to publish a few poems before leaving the country) but also in his public attitudes.

Keywords: literary exile, postmodern poetry, identity, American literature, Romanian language.

Limbă maternă şi identitate

Identitatea umană se găseşte, oare, mai cu seamă în limba maternă? Este omul dominat pentru totdeauna de primele cuvinte pe care le învaţă în copilărie ori de sunetul acestora? Şi în ce măsură cel care, dintr-un motiv sau altul, părăseşte o anumită ţară şi, implicit, o anumită limbă, adoptând alta şi visând să fie adoptat de un spaţiu cultural diferit, devine străin? Întrebările acestea, îndreptăţite toate – şi niciuna dintre ele nouă! – devin şi mai pasionante atunci când e vorba despre opera scriitorilor contemporani care fie au ajuns cunoscuţi într-o limbă diferită de cea maternă, ori au reprezentat cazuri de bilingvism.

În acest context, Andrei Codrescu se individualizează profund: căci, născut în România, la Sibiu (în 1946), şi stabilit în Statele Unite ale Americii la jumătatea anilor ‘60, el s-a afirmat în scurt timp drept scriitor american, integrându-se, după părerea majorităţii criticilor, cel puţin la începuturi, în Şcoala de Poezie de la New York, dar rămânând legat prin multe fire de limba română. Faptul este evident nu doar în scrierile sale (autorul a preferat limba engleză, în româneşte publicând doar câteva poeme în presa anilor ‘60, semnate cu diverse pseudonime, revenind simbolic în limba română abia în anul 2005, prin apariţia volumului de versuri considerate, tardiv si oarecum *post factum*, „de debut”, deoarece au fost scrise în perioada 1965 – 1968, *Instrumentul negru*, iar apoi, la finele aceluiaşi an, a dialogului cu Robert Lazu, *Miracol şi catastrofă*), ci şi în modul aparte de înţelegere a fenomenului exilului – fie el literar sau politic; dovadă, în acest sens e mai cu seamă excelentul eseu al lui Codrescu, intitulat *Dispariţia lui „Afară”* (*The Disappearance of the Outside*, 1990). Dar trebuie să ţinem seama şi de mai puţin cunoscutele, dar absolut remarcabilele tălmăciri din poezia lui Lucian Blaga, apărute în anul 1989 (sub titlul *At the Court of Yearning*), la Ohio State University Press, cu o prefaţă a traducătorului şi beneficiind de documentata postfaţă a lui Marcel Pop Corniş. Semn că, deşi stabilit deja de suficientă vreme în spaţiul cultural de peste Ocean şi recunoscut ca scriitor american, Codrescu nu a rupt niciodată legăturile cu poezia românească. Chiar dacă e la fel de adevărat că a rezistat întotdeauna în faţa încercărilor unor exegeţi de a-l considera fie „autor bilingv”, fie „bicultural”, fie întruchipând elemente ale „multiculturalismului postmodern”. În fond, ce sunt toţi aceşti termeni decât nişte „simple etichete”, va spune Andrei Codrescu în diferite ocazii şi în cadrul a numeroase interviuri. Iar

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

el, ca oricare veritabil scriitor, a manifestat întotdeauna nevoia imperioasă de a rezista în faţa oricărei încercări de etichetare şi de plasare definitivă în rafturile atât de bine organizate ale criticii academice.

Desigur, situaţia sa poate fi discutată pe larg şi în amănunt şi comparată cu a altor creatori a căror existenţă a fost marcată de experienţa exilului de un fel sau altul, de la Emil Cioran la Claude Ollier şi de la Samuel Beckett la Milan Kundera ori Paul Celan, dar fără a pierde din vedere nici cazurile lui Elias Canetti, Victor Segalen sau Gaspar Lorand. Astfel, de pildă, trebuie avută în vedere, pe de o parte, situaţia lui Claude Ollier şi a ambianţei arabe a scrierilor sale, care aduc laolaltă lumea occidentală şi cea islamică (stabilind un veritabil dialog între ele, dialog pe care vicisitudinile istoriei nu l-au putut întrerupe), surprinse parcă în momentele lor esenţiale. Pe de altă parte, merită discutat cazul lui Cioran, transplantat în lumea franceză şi adoptându-i limba, pe care, însă, scriitorul o transformă la nivel stilistic şi îi dă o forţă expresivă rar întâlnită în secolul XX, îndreptăţind, în acest fel, opinia unor exegeţi care au şi vorbit, fără exagerări, despre „franceza după Cioran”[1]. Fiecare, însă, este unic şi, fără îndoială, trebuie judecat cu atenţie, domeniul limbajului literar/ poetic fiind, poate mai mult decât oricare altul, imposibil de înţeles prin intermediul simplificărilor schematice sau al unor consacrate clişee critice. Astfel, există scriitori care au trecut de la o limbă la alta, dar fără a-şi închide complet căile de comunicare cu cea maternă: Beckett, se ştie, scria în engleză şi în franceză. Însă alţii, cum ar fi, de exemplu, Cioran, lasă în urmă nu doar o patrie, ci – în mod definitiv – şi o limbă[2].

Exil, bilingvism, multilingvism?

La rândul său, Andrei Codrescu preferă să vorbească despre „exil”, iar nu despre bilingvism/ biculturalism/ multiculturalism, termeni în care crede puţin sau deloc. Procedând astfel, el demonstrează că priveşte memoria ca fiind esenţială în nevoia oricărui exilat de a redefini centrul şi de a se raporta la ceea ce, într-un asemenea context, primeşte denumirea de „Afară”. Memoria e, de altfel, singurul antidot capabil să se opună „uitării organizate” – în sensul pe care-l dădea sintagmei Milan Kundera – impuse fie de un regim totalitar, fie de atotprezentul „capitalism mass-media” al zilelor noastre... Dar Codrescu are şi aici o viziune aparte, vorbind, în *Dispariţia lui Afară*, despre „memoria imaginativă”[3], câtă vreme, din punctul lui de vedere, este mai puţin importantă acurateţea istorică sau strict factologică a rememorării. Contează doar că, printr-un astfel de demers (deopotrivă amamnetic şi creator), se subminează uitarea, considerată, implicit, necesară de către mecanismele ordonatoare ale centrului – ale oricărui centru. În opinia lui Andrei Codrescu, Kundera nici nu a demonstrat prin opera sa existenţa ori funcţionarea strategiilor amintirii reale, ci a preferat să umple acel spaţiu privilegiat al sufletului cu nenumărate amănunte ce par, la prima vedere, pefect credibile, dar care se dovedesc, la o cercetare mai atentă, a fi pe de-a-ntregul imaginare[4]. Utilizând aceeaşi metodă, Codrescu îşi va risipi, în multe din paginile pe care le-a publicat, biografia fragmentată (şi ficţională, nu o dată!), convins fiind – şi pe bună dreptate! – că rememorarea, fie ea şi imaginativă, este preferabilă uitării. Centrul oficial, cu întreaga sa

[1] Marie Dollé, *L'Imaginaire des langues*, Paris, L'Harmattan, p. 34.
[2] Ibid., p. 38.
[3] Andrei Codrescu, Dispariţia lui "Afara", Bucuresti, Editura Univers, 1995, p. 125.
[4] Ibid., p. 127.

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

(aparentă!) stabilitate, este, deci, mereu provocat să-şi reconsidere ideologia şi, desigur, estetica. Ajungem, în acest fel, la o altă idee pe care Codrescu a susţinut-o, chiar dacă, cel puţin la începuturi, ea a fost privită de mulţi cu reţinere: anume că poetul este el însuşi – prin chiar aplecarea şi vocaţia sa literară – un exilat; oriunde s-ar afla şi în interiorul oricărei limbi ori culturi şi-ar desfăşura activitatea.

Poate cea mai convingătoare pledoarie în acest sens o desfăşoară Andrei Codrescu în prefaţa la volumul de poezii *Candoare străină (Alien Candor. Selected Poems: 1970 – 1995),* apărut în anul 1996, unde afirmă: „S-a întâmplat ca exilul meu poetic să se suprapună peste exilul metaforic al unei întregi generaţii. În Europa de Est, poeţii erau preţuiţi deoarece reprezentau forţa unei desăvârşite opoziţii. În America, fără nici o exagerare, situaţia era aceeaşi.”[5] America anilor ‘60 este, din punctul de vedere al scriitorului, locul perfect (predestinat?) pentru un exilat asemenea lui, căci pe atunci exilul era, acolo, un soi de stare de fapt: generaţiile erau/ se simţeau exilate unele faţă de altele şi mii de tineri străbăteau continentul într-o stare de abandon religios deliberat. Exilul era cu adevărat parte integrantă a culturii populare americane a acelei epoci. Devine, aşadar, mai puţin important dacă realitatea profundă a exilului se regăseşte în textele pe care un regim politic le considera duşmănoase ori periculoase, împiedicând accesul tinerei generaţii la ele (aşa cum s-a întâmplat cu mare parte din literatura română interbelică în perioada comunistă, o realitate pe care Andrei Codrescu a cunoscut-o în mod direct) sau în nevoia de revoltă, înţeleasă în primul rând ca spaţiu simbolic al libertăţii şi al diferenţei, după cum stateau lucrurile în America primilor ani pe care scriitorul de origine română i-a petrecut acolo. Căci „marele secret” al întregii literaturi moderne constă, după cum *Dispariţia lui Afară* demonstrează pe larg, „tocmai în autonomia ei”[6], în paranteză fie spus, tot acesta fiind şi motivul pentru care, în multe locuri şi în nu puţine spaţii culturale, capodopere ale modernităţii au fost, la vremea lor, interzise.

Prin urmare, însăşi ideea de a fi scriitor devine sinonimă cu realitatea exilului – iar că acesta e real, politic şi geografic, sau doar simbolic, e mai puţin important. Fără îndoială, Andrei Codrescu se integrează unei adevărate tradiţii a culturii române, căci de la Tristan Tzara sau Eugen Ionescu, la Paul Celan, B. Fundoianu sau Ilarie Voronca, trecând şi prin experienţa marelui sculptor Constantin Brâncuşi, exemplele de natură să o configureze şi s-o demonstreze nu lipsesc. Exilul se transformă, pentru Andrei Codrescu, într-o adevărată patrie interioară, veritabilă ţară a făgăduinţei sau panteon al eroilor, mai cuprinzătoare decât însuşi imensul teritoriu american. „Cel puţin la începuturi, nu am încetat să fiu poet român în momentul în care am devenit american”[7], mărturiseşte Codrescu. Căci limba română, despre a cărei „verticală” a vorbit adesea, apare, acum, drept „motorul secret”, în vreme ce engleza americană în care se găseşte transbordat „acoperă toate aspectele existenţei exterioare şi publice”[8]. Cele două vor fuziona, la un moment dat, însă, după propria afirmaţie a autorului, „pentru asta e nevoie de timp...”[9] Deloc întâmplător, tot în prefaţa la *Alien Candor,* Codrescu spune: „acestea sunt poeme scrise în engleză de cineva care învăţa limba pe măsură ce le scria... Cele dintâi texte sunt poeme româneşti care poartă o mască americană. E ca şi cum le-

[5] Andrei Codrescu, *Preface,* in *Alien Candor. Selected Poems: 1970 – 1995,* p. 3.
[6] Andrei Codrescu, *Dispariţia lui „Afară*”, ed. cit., p. 221.
[7] Idem, p. 222.
[8] Idem, p. 225.
[9] Idem, p. 226.

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

aş fi scris direct în româneşte, însă m-aş fi văzut silit să mă exprim în engleză."[10] Limba devine, pentru el, o unealtă de care trebui să ştie (să înveţe?) să se folosească din ce în ce mai bine. Dovadă chiar unul dintre textele esenţiale ale acestui volum, intitulat *Bi-lingual*: „the acquiered language is permanently under the watch of my native tongue like a prisoner in a cage./ Lately, this new language has planned an escape to which I fully subscribe." (*Bilingv*: „limba învăţată se află mereu sub supravegherea limbii mele materne, asemenea unui prizonier într-o cuşcă./ Apoi, această limbă nouă a plănuit să evadeze, lucru cu care sunt întru totul de acord.") Cu toate astea, încă se întrevede peste tot ceva din româna maternă a autorului, fapt ce pare a da unora dintre poeme un aer uşor „suprarealist" – o altă etichetă pe care Codrescu a respins-o. Senzaţia ce pluteşte cumva pe deasupra unor poeme e legată tocmai de încercarea sa de a deveni „un exilat prin excelenţă", or acest efort implică în cea mai mare măsură nevoia de a evada dintre graniţele vechii limbi, ca şi dintre cele geografice ale unei ţări. De aici şi frecventele imagini sau metafore ale desprinderii, îndepărtării, des-ţărării care-i străbat lirica în această perioadă (şi nu numai).

În fond, scriitorul este, prin definiţie şi oriunde s-ar afla, „străin de limba în care scrie" sau, dacă nu, cel puţin mereu gata să se înstrăineze de ea. Ar rezulta, atunci, că nimic nu mai diferenţiază cazurile de monolingvism de cele de bilingvism, câtă vreme, pentru a aprecia, a înţelege şi a putea vorbi realmente despre sensurile profunde ale operei anumitor scriitori, esenţială ar fi doar acea „limbă imaginară"[11] pe care şi-o construieşte fiecare spirit creator, analizată pe larg de către Marie Dollé, în studiul *L'Imaginaire des langues*. Dincolo de orice posibile dezbateri ori controverse, esenţiale rămân construcţiile imaginare specifice fiecărui spirit creator, doar ele putând indica cititorului aflat în căutarea adevărurilor operei eventualele drumuri sau posibilele căi de intrare în labirintul marii literaturi. Nimic altceva decât susţine Andrei Codrescu însuşi, în *Dispariţia lui Afară*, definind poezia astfel: „Poetry is an art of the Outside, where it best florishes."[12]

Acel „eu" care e altul

Considerat unul dintre cei mai talentaţi scriitori americani ai momentului, „un de Tocqueville al zilelor noastre"[13], comparat cu William Carlos Williams pentru capacitatea de observaţie şi cu Eugen Ionescu, pentru arta de a exprima într-un mod neaşteptat şi simbolic realităţi ale lumii de dincolo de Cortina de Fier, Andrei Codrescu se prezintă în faţa publicului cititor cu un nou (şi masiv) volum de poezie, semnificativ intitulat *So Recently Rent a World*, cuprinzând o selecţie din textele incluse în cărţi publicate vreme de mai bine de patru decenii şi confirmând opinia exprimată de Lawrence Ferlinghetti, care sublinia dominanta subversivă ce străbate scrisul lui Codrescu. Cartea de faţă trece, practic, în revistă creaţia de până acum a autorului, de la primele volume, *License to Carry a Gun* (*Permis de port-armă*, 1970) sau *The History of the Growth of Heaven* (*Istoria creşterii paradisului*, 1973) şi până la cele mai recente, precum *It Was Today* (*Era azi*, 2003) sau *Jealous Witness* (*Martor gelos*, 2008), alegând versuri reprezentative pentru fiecare dintre acestea, dar oferind, deopotrivă, cititorului şi surpriza unor poeme noi. Iar atitudinile subversive, mereu prezente în creaţia lui Codrescu,

[10] Idem, *Preface*, in vol. *Alien Candor*, ed. cit., p. 4.
[11] Marie Dollé, op. cit., p. 23.
[12] Andrei Codrescu, *The Disappearance of the Outside*, Rumminator Books, 2001, p. 78.
[13] Idem, *So Recently Rent a World, New and Selected Poems: 1968 – 2012*, Coffee House Press, 2012.

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

sunt cu adevărat necesare într-un prezent mult prea înclinat să nu (mai) pună mai nimic sub semnul întrebării şi să ia totul de-a gata.

Pornind de la premisa că Statele Unite reprezintă un spaţiu extrem de potrivit pentru poet, pentru că lumea americană pune în scenă la tot pasul spectacolul unei realităţi suprarealiste *de facto*, în cadrul căreia obiecte (aparent) disparate pot sta oricând unul alături de celălalt (reperul fiind reprezentat, desigur, de o maşină de cusut şi de o umbrelă aflate pe masa de disecţie, după celebrul principiu al lui Lautréamont), Andrei Codrescu creionează, în poezia sa, imaginea globală a unei Americi a zilelor noastre în care părţile nu se mai potrivesc întregului şi nici întregul, părţilor, dar asta nu împiedică imaginaţia poetică să se desfăşoare – ba chiar dimpotrivă. Scriitorul nu manifestă deloc tendinţa specifică reprezentanţilor modernismului european de a deplânge această lipsă de coerenţă a culturii contemporane şi, de fapt, nici nu-şi doreşte altceva decât ca elementele ce compun ansamblul să **nu** se **mai** potrivească. În felul acesta (şi doar în felul acesta!), nutrindu-se din opoziţii şi întemeindu-se pe paradoxuri, poezia sa poate să fie aşa cum autorul a definit-o, implicit, încă de la apariţia primului său volum, *License to Carry a Gun*: şi anume, un construct autoreflexiv, profund ironic şi pe deplin conştient de propriile contradicţii. În fond, după publicarea acestui *Permis de port-armă*, Codrescu s-a impus rapid în piesajul cultural american, integrându-se perfect, ca mesaj poetic şi ca atitudine, în atmosfera revoluţiei contra-culturale a acelor ani: „e o portocală care putrezeşte pe masă/ mai aproape de libertate decât am fost eu vreodată./ o s-o arunc în curând, mirosul ei/ îmi provoacă aceleaşi dulci halucinaţii/ pe care le aveam când ţineam în mână o armă./ portocală a soarelui, inutila mea stare de spirit" (Julio Hernandez, *fără titlu*) Sau: „în păsări se găseşte fiinţa noastră furată, de la o vară la alta/ ele continuă să mă distrugă, cu atât mai evident/ cu cât mă apropii de moarte./ în bucătărie becuri mari rămân aprinse peste noapte/ contemplând zborul de vară al păsărilor./ [...] ofer lumini otrăvite păsărilor aflate în trecere/ prin uşa păzită a bucătăriei./ ea se deschide brusc./ prind marea în clipa în care e răpită/ de norii disciplinaţi ai păsărilor." (*Dintr-o trilogie a păsărilor*)

Recurgând la strategia foarte elaborată a vocilor poetice multiple şi la o adevărată retorică mascată, autorul porneşte, e clar, de la celebra afirmaţie a lui Arthur Rimbaud „Je est au autre", distilând-o cu rafinament şi ducând-o până la ultimele consecinţe, ajungând la crearea unor identităţi ficţionale cum ar fi Julio Hernandez sau Peter Boone pentru a atinge o sensibilitate poetică reală şi pluristratificată: „Într-o zi am avut eu o idee./ Acest eu pe care tu nu-l ştii./ Acest eu pe care abia de-l ştiu eu", după cum autorul scrie într-un poem. „Am învăţat engleza şi poezia deodată", afirmă Codrescu în *Introducerea* primului său volum, adăugând că a încercat să stabilească o punte de legătură între „muzica întunecată, metaforică" a primelor modele literare pe care le-a avut şi accentul pus pe prezent, pe domeniul fizic, preocuparea de seamă a multor poeţi americani ai anilor debutului său în Lumea Nouă. În felul acesta, influenţa maeştrilor de început, de la Tristan Tzara, Lucian Blaga, Tudor Arghezi şi până la Ilarie Voronca sau B. Fundoianu va fi trecută, la nivel stilistic, prin expresivitatea specifică lui Ted Berrigan şi Şcolii de Poezie de la New York, rezultatul rămânând până astăzi deconcertant pentru critica literară şi pentru orice încercare de a-l încadra pe Andrei Codrescu într-o orientare lirică unică. Versurile acestea au atât prospeţimea frustă a aparentului trivial, cât şi profunzimea metafizică deprinsă de tânărul poet de la marii autori (români şi nu numai) pe care îi citea şi îi recitea în perioada formării sale intelectuale.

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

Nu avem de-a face, însă, nicidecum cu o inadvertenţă terminologică ori de conţinut, câtă vreme plăcerea lui Codrescu de a adopta măşti lirice – ori narative – şi de a recurge la jocul vocilor şi eurilor este semnul caracteristic al întregii sale creaţii. Deloc întâmplător, s-a afirmat că scriitorul întrupează perfect predispoziţia postmodernă pentru multiplicitatea vocilor şi pentru pluralitatea eurilor. Contrazicând aserţiunea reprezentanţilor Noii Critici în conformitate cu care textul şi autorul ar fi două entităţi care trebuie despărţite şi analizate întotdeauna separat, poetul american de origine română împleteşte în mod deliberat literatura cu existenţa în general sau chiar cu propria existenţă, sugerând, prin unele dintre cele mai bune pagini ale sale, că autorul se poate identifica şi chiar trebuie să se identifice, cel puţin la un anumit nivel, cu textul însuşi. Iar Andrei Codrescu întruchipează numeroase ipostaze textuale şi biografice, fiind poet, romancier, eseist, traducător şi găsindu-şi teritoriul (de fiecare dată predilect!) de manifestare atât în lumea mai veche, a tiparului, cât şi în cea mai nouă (şi din ce în ce mai nouă!) a spaţiilor virtuale, trecând cu naturaleţe dintr-unul în altul, ca într-un joc extrem de bine pus la punct, dar demonstrând de fiecare dată o teribilă seriozitate a alegerii mijloacelor de expresie, dovadă (dacă mai era nevoie...) a vocaţiei sale artistice. De pe această poziţie, Codrescu explorează şi celebrează diferenţele care dau sens existenţei, iar poezia sa demonstrează de fiecare dată o uimitoare capacitate analitică, o forţă lirică, dar şi o sensibilitate emoţională care pune in lumină – schimbând mereu perspectiva şi punctul de observaţie – tensiunile dintre o percepţie preponderent imaginativă şi accentul strict etic, într-o lume dominată de spiritul rebel (à la François Villon), singurul de natură a mai da coerenţă unei umanităţi ameninţate de cele mai diverse pericole – majoritatea deloc imaginare.

Contradicţii & paradoxuri

Impulsul de bază care străbate creaţia lui Codrescu este un soi de anarhism liric bine temperat, care, însă, nu are nimic de-a face cu nihilismul pe care criticii mai grăbiţi l-au descoperit în textele sale. Poetul intenţionează să dea cititorilor imboldul de a se trezi, nedorind să-i lase să se risipească ori să se piardă într-un univers marcat de consumismul cotidian: „Multe din certitudinile epocii moderne sunt complet dispărute acum. Trăim vremuri în care aproape totul e în mişcare, iar ideea de a crea ceva nou sau care să surprindă acel *esprit du temps* e foarte fragilă.” Revista editată de Codrescu, *Exquisite Corpse*, a încercat să surprindă cât mai exact tocmai acest spirit al timpului, autorul fiind pe deplin conştient de poziţia aparte a artistului în climatul marcat de provocări al postmodernismului. Tocmai de aceea, el va susţine sau va sugera în numeroase poeme că e posibil, chiar şi în epoca pe care o trăim, ca fiinţa umană să aibă o existenţă (e)liber(at)ă de sub tutela televizorului, de pildă, sau a atotprezentelor reclame sau aspecte ale publicitaţii agresive, dar, chiar sustrăgându-se acestor condiţionări, e imposibil să susţii ori să pretinzi că dominaţia televiziunii ori a internetului nu ar fi reală în ziua de azi: „Există locuri sfinte, ca Ierusalimul, pe internet? Ceva pentru care să ne putem lupta cu adevărat?” (*blue jew notes*)

Prin urmare, lirica lui Codrescu oferă imaginea unei lumi sfâşiate de profunde contradicţii şi căreia poetul încearcă – atât cât se poate – să-i dea coerenţă şi să-i descopere noi certitudini. Iar dacă în unele pagini domină tonul ironic la adresa mijloacelor atotprezente de comunicare în masă, în altele descoperim capacitatea autorului de a se amuza el însuşi de o serie de realităţi ale prezentului – la fel cum, în paranteză fie spus, în *Lecţia de poezie* (2010), profesorul de literatură Andrei Codrescu se amuza (copios sau exasperat, după caz...) pe

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

seama lecturilor superficiale sau a lipsei de interes a studenţilor de la Litere. Situaţia este reluată, la un alt nivel, atunci când poetul abordează aspecte de fiecare zi ale existenţei, tratându-le în aceeaşi cheie. Astfel, pe de o parte este evidenţiat limbajul specific lumii micului ecran şi reclamelor, iar pe de altă parte se subliniază mereu faptul că arta, chiar şi în aceste condiţii, încă mai poate contribui la salvarea lumii. Iar dacă un poet romantic sau modern ar fi încercat să depăşească toate constrângerile lumii exterioare şi să nege limbajul unei culturi (de masă) prin excelenţă consumiste, Andrei Codrescu înţelege că, fie că ne place, fie că nu, acest mod de a vorbi e nu numai atotprezent în lumea contemporană, ci se insinuează, din nou, fie că vrem, fie că nu, în numeroase manifestări artistice. Astfel încât, pare a spune poetul printre rânduri, până să-l respingem integral, de ce să nu ne folosim de el ca de un mijloc subversiv, menit a evidenţia tocmai punctele slabe ale societăţii de consum (americane şi nu numai)... *Ora de istorie (şi poezie)*: „Suntem în anul 2010 şi burghezia poate fi mulţumită/ doar de nefericirea artiştilor care distrug acea mulţumire cu ecstasy/ artiştii în suferinţă sunt promovaţi/ pe seama extaticilor (şi misticilor!)/ suntem la ceremonie dar ne prefacem a fi altundeva."

În egală măsură, însă, poetul se serveşte foarte bine de implicaţiile imaginii străinului sosit în S.U.A. – una dintre măştile pe care le adoptă, dar nu pentru a evidenţia pur şi simplu contradicţiile lumii de dincolo de Ocean, nici pentru a vorbi în numele imigranţilor ajunşi pe tărâm american ca pe noul Pământ al Făgăduinţei, ci mai cu seamă pentru a oferi o imagine cât mai completă, cât mai adecvată, dar şi cât mai adevărată cu privire la modul în care toate aceste aspecte reprezintă, dacă sunt privite cu atenţie, trepte ale constituirii propriului său destin poetic. De aici tensiunea de substanţă dintre ţara de adopţie şi cea natală, dar şi dintre două moduri de a gândi şi practica poezia. Şi tot de aici, desigur, şi marea temă a evadării pe care o regăsim atât în proza, cât şi în versurile lui Codrescu. Richard Collins sugera chiar că pentru scriitor, pentru a fi reală, evadarea interioară sau exterioară nu trebuie să aibă în vedere ori să se raporteze doar la un regim politic, ci la orice autoritate represivă, căreia să i se poată opune prin intermediul autonomiei estetice sau autodeterminării[14].

Evadarea poate însemna, însă, deopotrivă, exil. Numai că acest exil se transformă pentru Andrei Codrescu, într-o adevărată patrie interioară, aceasta e veritabilul lui „Promised Land. Devine evidentă şi profunda preocupare pentru limbaj, precum şi pentru capacitatea autorului de a exprima în mod privilegiat marile adevăruri ale fiinţei. Pentru poet, cel a cărui „maşină de tradus de pe muntele athos/ are portaluri multiple pentru muritori şi unul pentru eternitate" (*O silabă*), valoarea primordială a limbii ar putea să fie păstrată doar prin intermediul experimentării până la capăt a unei profunde religiozităţi, chiar dacă aceasta e exprimată mereu în răspăr.

Iar dacă la suprafaţă unele poeme vorbesc despre identitate şi provocările căreia omul trebuie să-i facă faţă în ultimele decenii, pluralism (politic sau nu), tehnologie şi binefacerile (ori blestemele) sale, la un nivel mai profund şi citite altfel, doar cu mai multă luare-aminte, aceleaşi texte abordează temele dintotdeauna ale marii lirici: copilăria, frumuseţea, dragostea, moartea: „Mă plămădesc pe mine însumi după modelul cuiva pe care l-am închipuit chiar eu la zece ani rătăcind/ prin labirintul, străzilor din oraşul meu medieval, o fiinţă/ atât de uşoară, atât de luminoasă, de rapidă, de generoasă şi de întreagă/ încât aproape că nu avea trup, ci

[14] Richard Collins, *Andrei Codrescu's Mioritic Space,* in *Melus*, Vol. 23 (4), p. 12.

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

doar o pălărie neagră. Mai mult decât atât/ îşi făcea apariţia doar pe ploaie. Până în ziua de azi/ el nu poate fi schilodit pentru că e deopotrivă afară & înauntru./ Când mă gândesc la el simt durerea modelelor mele de mai târziu." (*Model work*) Codrescu adoptă, deci, masca celui marcat de (pre)dispoziţiile contemporane, doar pentru a putea vorbi mai convingător despre ceea ce contează cu adevărat. Titlul prezentei antologii poetice nu este, aşadar, nici el întâmplător ales, *So Recently Rent a World (O lume atât de recent închiriată)*, făcând aluzie la puterea financiară, determinantă în zilele noastre, capabilă să domine/ închirieze totul, până şi lumea întreagă. Prin urmare, un anumit soi de narcisism ontologic îl va determina pe poet să-şi asume voci lirice diferite şi din ce în ce mai numeroase şi să uzurpe, în acest fel, surplusul de identitate al celuilalt/ celorlalţi: „Îndemnul de a inventa poeţi mă cuprinde adesea, ori de câte ori aud o voce rostind ceea ce nu cred că am spus eu, ci îşi manifestă propria personalitate..."

Lucruri, produse, poeme

Absenţa contextului adecvat, dublată uneori de lipsa unui sens care să justifice anumite acţiuni este o altă realitate cotidiană. Iată cum o prezintă Codrescu în poemul *Paper on Humor*: „Totul sună amuzant într-o revistă de divertisment./ Ani de zile mi-am publicat poemele în reviste de divertisment/ aşa încât nimeni să nu observe cât de triste erau." Fuziunea devine simplă confuzie, versurile sunt amuzante sau triste exclusiv în funcţie de locul unde sunt publicate. Însă, paradoxal, poemele realmente ar putea fi receptate astfel, fie drept triste, fie drept amuzante, în vreme ce finalul textului, „I am collected. Nothing matters to me", sugerează importanţa succesului şi faimei mai mult sau mai puţin iluzorii determinate de simpla includere într-o antologie. A fi antologat („collected") contează; nu şi a fi citit – ca să nu mai vorbim de cum ar trebui, ca poet, să fii citit... Şi nu sensul a fost distorsionat, în cazul acesta, ci realitatea este că arta însăşi, în perioada contemporană, e (sau poate fi) înţeleasă (sau neînţeleasă) în mult mai multe moduri şi de către mult mai mulţi oameni faţă de epocile anterioare. Opera de artă sau, mai bine zis, produsul artistic se mişcă în deplină libertate pe deasupra oricăror graniţe prestabilite, lipsită fiind, însă, de străvechiul sens transcendent, şi aşteptând doar să fie percepută, observată, şi doar eventual interpretată ori (re)contextualizată...

După cum se vede dintr-un poem precum *Belligerance*, autorul realizează nu doar absurditatea existenţei într-o lume în care toate obiectele au devenit „produse" (care trebuie cumpărate, folosite, înlocuite, au nume specifice şi faimoase, reprezentând marile firme!), ci şi situaţia delicată a poetului într-un astfel de spaţiu: „De fapt în acele vremuri pantofii nu aveau nume/ dar eu eram futurist." Nu avem de-a face doar cu o abordare indirectă a temei trecerii timpului, ci şi cu noua expresie pe care amintirea o primeşte atunci când e confruntată cu noile experienţe/ contexte/ pretexte. Numai că Andrei Codrescu ştie şi cum să evite pericolele nostalgiei (vârstei mijlocii?), oferind cititorului, de fiecare dată când aceasta pare a deveni nota predilectă, antidotul excelent dozat al ironiei. Poemul mizează mult nu doar pe jocurile de cuvinte (aşa cum se întâmplă în alte situaţii, de pildă în deja citata *Oră de istorie şi poezie*: „e doar o singură vocală diferită între fetal şi fatal/ diferenţa aceea eşti TU") şi pe inventivitatea lexicală, ci în special pe rolul artei chiar şi (mai ales...) într-un asemenea cadru. Căci scriitorul încearcă, în fond, nu să rezolve ori să clarifice contradicţiile şi paradoxurile universului ce ne înconjoară, ci să înveţe să trăiască împreună cu ele, alături de ele,

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)

savurându-le. De aceea, numeroase texte au în vedere chiar procesul (şi procedeele) construirii poemului. În *Intenţie* („Intenţia mea e să compun un poem/ care să cuprindă toate/ marile versuri scrise vreodată;/ vreau ca acest poem să fie aici/ mult timp după ce tu vei fi plecat.”) sau *Împotriva sensului* faptul este evident, iar autorul îşi subliniază şi preocupările metapoetice: „Tot ceea ce fac este împotriva sensului./Asta e parţial intenţionat, şi în cea mai mare parte spontan./ Oriunde m-aş afla mă gândesc că sunt în altă parte./Asta se întâmplă parţial pentru a induce în eroare poliţia, şi în cea mai mare parte pentru/ a mă evita pe mine însumi, mai a-/ les atunci când trebuie să confirm/ faptele evidente care întotdeauna/ stau pe o măsuţă şi atrag/ atenţia asupra lor.” La fel se întâmpă în *De rerum natura*: „Vând mituri, nu poeme. Cu fiecare poem creşte şi o parte de mit. Mitul acesta nu-i în poem. E în mintea mea. Iar atunci când editorii îmi cer poeme pentru reviste, îi pun să-mi plătească munca acceptând şi aceste mici mituri pe care le creez. Miturile astea apar la sfârşitul revistelor, sub titlul DESPRE COLABORATORI sau deasupra poemelor mele, cu italice.”

Poezia lui Andrei Codrescu, celebrând mereu diferenţa („Sunt Sfântul Ioan Botezătorul, opera mea anunţă naşterea lui/ Isus” – *Diferenţele*), are şi rolul de a ajuta fiinţa umană contemporană să regăsească uitata esenţă a mitului şi să se reorienteze către gândirea mitică, în sensul pe care Mircea Eliade, unul dintre modelele de tinereţe ale poetului, îl dădea sintagmei. Universul liric ce ia, astfel, naştere, este reflectarea unei inedite combinaţii între o viziune dadaistă *à la* Tristan Tzara, instigând la nerespectarea logicii, şi încercarea de resacralizare a lumii, după cum afirmă Kenneth Warren („From the beginning, then, Codrescu’s voice has been pledged to a sacramental act by which the de-sacralization of poetry through Tzara might be joined to a re-sacralization through Eliade”[15]): „Fiece sunet e religie./ Limba e doar un băiat din cor în această religie./ [...] Totuşi, trebuie să vorbesc cea mai inteligentă limbă disponibilă.” (*Predică de duminică*)

Bibliografie

Andrei Codrescu, *Dispariţia lui Afară Un manifest al evadarii,* Bucuresti, Editura Univers, 1995.

Andrei Codrescu, *The Disappearance of the Outside. A Manifesto for Escape*, Rumminator Books, 2001.

Andrei Codrescu, *So Recently Rent a World. New and Selected Poems: 1968 – 2012*, Coffee House Press, 2012.

Richard Collins, *Andrei Codrescu’s Mioritic Space,* in *Melus*, Vol. 23 (4).

Marie Dollé, *L’Imaginaire des langues*, Paris, L’Harmattan, 2010.

Kenneth Warren, *Andrei Codrescu: King of the Talkies*, in *The Bacon Review*, March 2013.

[15] Kenneth Warren, Andrei Codrescu: King of the Talkies, The Bacon Review, March 2013, p. 11.

BDD-A23346 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.121 (2026-02-24 22:42:12 UTC)